

1

מבוא

חלק ראשון: אלימות בכלל ואלימות בין בני זוג בפרט

תיחום מסגרת הדיון

3

סוגי האלימות בין בני זוג

5

התערבות מערכת המשפט במוסד המשפחה

תופעת האלימות כללי

6

התאוריות לתופעת האלימות

7

האלימות בין בני זוג - רקע נורמטיבי

9

וועדות שהוקמו לצורך בדיקת סוגיית האלימות במשפחה

חלק שני: הפערים בין המגזרים ביחס לתופעת האלימות בין בני זוג

12

האלימות במגזר הערבי בארץ

13

אלימות במגזר הערבי בכלל וכלפי בת זוג בפרט - נתונים סטטיסטיים

15

הסיבות לאלימות במגזר הערבי

19

השפעת התרבות על האלימות כנגד בנות הזוג

חלק שלישי: חלקה של המשטרה והתקשורת בהעצמת או הפחתת התופעה של אלימות נגד נשים

22

המשטרה

24

התקשורת

26

סיכום ומסקנות

מבוא

האלימות על כל צורותיה היא תופעה אוניברסלית. האלימות מתחילה בתוך המשפחה, לאחר מכן היא מתפשטת אל הרחוב ומשם היא מתפשטת למלחמות בין שבטים שונים, בין אם באותה ארץ, ובין בין שתי ארצות שונות. ממחקרים עולה כי קיימים הבדלים גדולים ברמת האלימות בין מדינה למדינה. מן הנתונים של קרן UNIFEM שהוקמה באו"ם בשנת 1976, קרן שמטרתה קידום זכויות הנשים והגברת השוויון בין המינים ברחבי העולם, עולה כי בדרום אפריקה נרצחת כל שש שעות אישה בידי בן-זוגה. בהודו, 22 נשים נרצחות מדי יום, בגואטמלה נרצחות כל יום שתי נשים.¹

הגדרת התנהגות כ"התנהגות אלימה", וקביעת הגבול שממנו נתפסת התנהגות כלא נורמטיבית וכמסוכנת, משתנים מתקופה לתקופה ומחברה לחברה. קיים קושי בניסוח הגדרה מקיפה למונח "אלימות". עם זאת רוב הגדרות האלימות כוללות מאפיינים של בריונות, התנפלות, התפרעות, כפייה, התגררות ושרירותיות. כאמור, אלימות היא תופעה אוניברסלית, אך קיימים הבדלים בין החברות והתרבויות השונות, במידת הלגיטימציה הניתנת לאלימות ובדרכי ההתמודדות איתה. במקביל ישנה הכרה בסיסית וקבלה של גורם האלימות כמרכיב בלתי נמנע של קיום חברתי סדיר, וכהכרחי בעתות מלחמה. כך למשל חייל שנוהג באלימות קשה בקרב, היורה והורג רבים, עשוי לקבל על כך אות הצטיינות, בעוד שאדם היורה מרובה ברחוב סואן יוכר כפושע.²

אלימות נגד נשים, כמו האלימות בכלל, אף היא תופעה אוניברסלית, חוצה עמים וגבולות. היא התרחשה ומתרחשת לאורך כל ההיסטוריה ובכל רחבי העולם. הגורם המרכזי לשכיחות תופעה זו הוא היעדר שוויון בין המינים. קיימות תרבויות המתייחסות לתופעה זו בסלחנות, וישנן תרבויות המגנות תופעה זו.³

אלימות במשפחה בין בני זוג הוא דפוס של אלימות אשר מתרחש בתוך מערכת יחסים, האמורה להתבסס על אמון ותמיכה. אמון זה, העומד בבסיס היחסים הזוגיים, מופר באמצעות אותה אלימות. אלימות כזו מהווה ביטוי של שליטה של אחד מבני הזוג על השני, היא כוללת: אלימות פיזית, או איום באלימות פיזית לשם שליטה, אלימות רגשית ונפשית, אלימות מילולית פגיעה מינית, אלימות כלכלית – במסגרתה ממודר אחד מבני הזוג מכל הנוגע לכלכלת הבית תוך יצירת תלות כלכלית מלאה בבן הזוג הממזר, ואלימות חברתית – בו מבודד אחד מבני הזוג מכל קשר חברתי ומשפחתי. למרות שתופעת האלימות במשפחה קיימת מאז ומעולם, הרי המודעות המחקרית, הציבורית והפוליטית בנושא החלה רק מסוף שנות ה-70 של המאה ה-20, עם התפתחותן של תנועות חברתיות פוליטיות, ובעיקר תנועות פמיניסטיות. עד לאותה עת נתפסה האלימות בין בני הזוג כהתנהגות המשתייכת לתחום של "בינו לביןנו", ואשר נמצאת מעבר לתחום ההתערבות של החברה והמשטרה.⁴

¹ נוהד עלי "אלימות ופשעה בחברה הערבית בישראל: קונספירציה ממסדית" או "פשעה תרבותי" 31-32 (2014)

להלן: **נוהד עלי**

² שם עמ' 20-21

³ שם עמ' 59-61

⁴ גיא ראביד "זה בידים שלנו" ניתוח תחום מניעת אלימות נגד נשים "מידות" (2010)

חלק ראשון: אלימות בכלל ואלימות בין בני זוג בפרט

תיחום מסגרת הדין

סוגי האלימות בין בני זוג
האלימות בין בני זוג יכולה להתבטא במספר אופנים:

אלימות פיזית – "אחת מכל 17 נשים סופגת מכות, בעיטות, דקירות, כוויות, ניסיונות חניקה והטלת מום. ראשן של נשים מוטח ברצפה, בקיר או בריהוט, גם כשהן בהיריון, ויש שהן נקשרות ונכבלות מבלי יכולת לזוז..... נשים הסובלות מאלימות הן קורבנות של טרור מתמשך. בדרך כלל אין זה אירוע חד פעמי, אלא מצב קיומי היוצר מציאות חיים בלתי נסבלת למעורבים בו, וגורם לקורבנות לפגיעות פיזיות, רגשיות ונפשיות ביומיום ולאורך זמן. אלימות במשפחה היא ביטוי להתנהגות עבריינית פלילית, והפגיעה ממנה טראומטית לקורבן יותר מפגיעה אחרת, דווקא בגלל התרחשותה במקום שאמור להיות, לכאורה, המוגן והאינטימי ביותר." ⁵

אלימות מילולית, בידוד חברתי, אלימות נפשית, אלימות כלכלית – ההערכה היא כי סוגי אלימות אלה שכיחים, ובנוסף גורמים לנזק שאינו פחות, ואולי אף עולה על הנזק מאלימות פיזית. יחד עם זאת, אין נתונים אודות שכיחות סוגי אלימות אלה כלפי נשים. הטעם לכך הוא כי בעוד הגדרתה של אלימות פיזית מקובלת ומוסכמת, הרי שהגדרת אלימות כלכלית, נפשית, חברתית ומילולית במסגרת המשפחה היא הגדרה שגבולותיה גמישים, ואינה ברורה, ובנוסף היא בדרך כלל מתרחשת באופן סמוי "בחדרי חדרים", כאשר לעיתים גם הקורבן עצמה אינו מודעת לכך שההתנהגות שהיא חווה היא אלימה ואינה לגיטימית.

אלימות מילולית כוללת עלבונות, השפלות, כינויי גנאי, השמצות ואיומים.

בידוד חברתי מתבטא בהשתלטות אלימה על זמנו של בן הזוג, על העדפותיו, הקשרים החברתיים ועל הזהות מחוץ לזוגיות, תוך גרימת ניתוק של קשרי הגומלין של הקורבן עם הסביבה.

אלימות כלכלית - אלימות כלכלית בין בני זוג היא השתלטות של בן או בת הזוג על מקורות ההכנסה המשותפים ועל הנכסים המשותפים, עד כדי יצירת תלות מוחלטת, השוללת מבן הזוג הנפגע גישה למשאבים אלה, ובכך מונעת ממנו עצמאות כלכלית, חופש פעולה, שוויון וכבוד. לאלימות כלכלית השפעה על חיי הקורבן גם לאחר שהסתיימה מערכת היחסים, בכך שהצד הנפגע נותר ללא האמצעים הדרושים כדי להתחיל בחיים חדשים. על אף שרוב נפגעי התופעה הן נשים, ישנם גברים הסובלים מאלימות כלכלית וישנם ילדים הנקלעים לעוני בשל מאבקי כוחות בין ההורים.⁶

אלימות כלכלית היא תופעה ההולכת ומתרחבת בשנים האחרונות בישראל ובעולם המערבי כולו. תופעה זו חוצה מגזרים, גילאים ומעמדות סוציו-אקונומיים. בשנת 2008 כ-5% מכלל פניות הנשים לקו החירום

⁵ ראביד ה"ש 4 לעיל עמ' 13

⁶ שם, שם